

Het ontstaan (1000-1250)

De bewoning van Noord-Holland concentreerde zich lange tijd op de strandwallen en Uitgeest was een van de nederzettingen die zich op deze droge strook zand bevond. Van hier uit werd stukje bij beetje het achterland ontgonnen om graan te verbouwen en te kunnen jagen. Zo ontstonden kleine gehuchten als Marken-Binnen.

Tot ±1000 na Chr. gedroeg de zee zich regelmatig ‘agressief’, doorbrak dan de duinenrij en zette het achterland onder water. Toen dat vanaf de 10^e eeuw min of meer voorbij was kwamen de bewoners van de strandwallen in actie aangezien ze behoefte hadden aan landbouwgrond om hun graan te kunnen verbouwen. Ze begonnen met de ontginning van het achterliggende veengebied en voeren met platte bootjes over de bestaande veenstromen waaronder De Stierop. Het huidige Markermeertje, dat toen tamelijk hoog lag, vormde daarbij een duidelijk markeringspunt. In verband met een goede afwatering groef men namelijk de ontwateringssloten van laag naar hoog en zo kwam men automatisch hierbij uit. Zo zien we nu nog steeds dat er vele sloten op het meertje uitkomen! In de periode kort na deze ontginning ligt het prille begin van Marken-Binnen. De Heren van Uitgeest hadden namelijk hun jachtterrein in de ‘Uytgeester Wouden’ zoals het gebied later heette en lieten wat hutten bouwen in de buurt van het meer. Zo ontstond daar langzamerhand een kleine nederzetting van wat boeren, vissers en jagers. Om zich te beschermen tegen het water zullen deze eerste bewoners de grond af en toe opgehoogd hebben en het is goed denkbaar dat het erf van de familie Fleumer tot de kern behoorde van de oude nederzetting. De grond is daar duidelijk hoger dan die van de omringende percelen. Deze groeiende gemeenschap kreeg uiteindelijk de naam ‘Marken’, wat ‘grensland’ betekent. De plek lag namelijk niet alleen op de scheidslijn van het hoogveen en het laagveen maar vormde -als uitloper van de gemeente Uitgeest- ook het meest oostelijke stuk grond van het toenmalige Kennemerland. Overigens zou de naam in de loop van de 17^e eeuw soms nog gespeld worden als ‘Marcken’ en pas begin 18^e eeuw ontstond tenslotte de toevoeging ‘Binnen’. Wat gedaan werd om het onderscheid aan te geven met het gelijknamige eiland, dat zich buiten de

1
HET NOORDHOLLANDS NOORDERKWARTIER
NA DE SINT-ELISABETHSVLOED IN 1288.
VELE STUKKEN VEEN ZIJN WEGGESLAGEN
EN MEREN ZIJN ER VOOR IN DE PLAATS
GEKOMEN. DE DIKKE LIJNEN MARKEREN
DE DIJKEN, AANGELEGD OM NIEUWE
OVERSTROMINGEN TE VOORKOMEN.
MARKEN-BINNEN ALS DORP ZOU LATERS
ONTSTAAN, MIDDEN IN HET GEBIED
AANGEGEVEN MET NUMMER '33'.

2
DE SITUATIE IN 1400. HET
GEARCEERDE TEN OOSTEN VAN
HET MARKERMEERTJE DUIDT DE
PLAATS VAN DE BURCHT AAN.
DE STIPPELIJN LAAT ZIEN WAAR
NU DE MARKERVAART LOOPT.

andere reden om hier een burcht te bouwen zou kunnen zijn om een vluchtplaats te hebben in een moeilijk begaanbaar gebied voor het geval men op de strandwallen door een overmacht zou worden overvallen. Of deze ‘stenen’ burcht er werkelijk gestaan heeft is nooit achterhaald. Een verdedigingswerk van aarde (schans) zou in dit gebied meer voor de hand hebben gelegen. Feit is in ieder geval dat het betreffende stuk land sinds mensenheugenis door de bewoners van het dorp ‘De Burcht’ werd genoemd en ook vermeldt een archiefstuk uit 1608 de verkoop van een centraal gelegen stuk grond ‘Burchts halig’ genaamd. ‘Halig’ kan duiden op een niet door dijken omgeven, eilandachtig stuk grond. Archeologische opgravingen ter plaatse hebben in ieder geval wel scherven uit de 12° en 13° eeuw naar boven gebracht, dus historische grond is het zeker. Maar het kan ook zijn dat de Uitgeester adel hier een jachthuis had, dat in de volksmond ‘de Burcht’ werd genoemd of dat het ging om een opgehoogd stuk land, waar de bewoners van Marken-Binnen zich bij hoog water konden terugtrekken; een burcht tegen het water dus. Dat het dorp inderdaad van (strategisch) belang was bleek in de tijd van Karel V. Hij was het die in 1536 de Markers opdroeg om, naast Alkmaar en Purmerend, ‘een karveelschip uit te rusten met een enkel en een dubbel zeil om zo mee te helpen de Zuiderzee te beschermen tegen aanvallen van de Geldersen’(een karveel was een snel schip met geringe diepgang). Een opdracht waar de bewoners met gepaste trots op reageerden.

3
HET MARKERMEERTJE GEZIEN
VANUIT HET ZUIDWESTEN. RECHTS,
AAN DE OVERKANT VAN HET
WATER, HET BRUGGETJE DAT LEIDT
NAAR DE PLEK WAAR DE BURCHT
GESTAAN ZOU HEBBEN. (1789,
TEKENING JAN BULTHUIS)

bedijking bevond. Dat dit onderscheid niet altijd even duidelijk was bleek nog tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Een dorpsgenoot die zijn huis aan het verbouwen was en ongeduldig stond te wachten op een voorraad hout, kreeg telefonisch te horen dat de vrachtwagen zijn lading succesvol had gelost op het eiland Marken. Ook kwamen brieven meermaals veel te laat aan nadat ze deze bekende omweg hadden afgelegd. Pas met het invoeren van de postcode in 1977 kwam er een einde aan deze soms komische vergissingen.

De Sint Elisabethsvloed (1288)

Door een hevige storm in 1288 kreeg Noord-Holland een geheel ander aanzien. De zee drong nu ver naar binnen en omdat de afwateringssloten het land zwakker hadden gemaakt veranderden de veenstroompjes in grote, bochtige kreken als De Zaan en De Krommenije. Op sommige plaatsen werd zelfs zoveel veen weggeslagen dat er grote meren ontstonden zoals Het Schermeer (De Schermer), Het Lange Meer (Alkmaardermeer) en Het Sternmeer (de huidige Starnmeerpolder). De overheden schrokken hier zo van dat ze met spoed de handen ineensloegen en overgingen tot het aanleggen van dijken en het bouwen van dammen. Vele namen in de streek verwijzen hiernaar: Zaandam, Zaandijk, Krommeniedijk en Knollendam. Door de vorming van het Sternmeer was de plek waar Marken-Binnen ontstond aan open vaarwater komen te liggen en voeren er zeeschepen langs, op weg van de Zuiderzee naar de duinstreek of verder via het IJ naar Amsterdam. Deze nieuw ontstane situatie zou later zorgen voor veel levendigheid en werk. Het dorp breidde zich daardoor steeds meer uit en rond 1600 waren er maar liefst vijf zeildoekweverijen in bedrijf.

De Burcht

Niet iedereen zal weten dat de centraal in het dorp gelegen straat ‘De Burcht’, ten oosten van het Markermeertje, verwijst naar een mogelijk belangrijke episode in de geschiedenis van Marken-Binnen. In de tijd van Albrecht van Beieren (vanaf 1358) zou namelijk volgens overlevering op deze plek een burcht gestaan hebben. Vanwege de vrij oostelijke ligging was het voor de Graaf van Kennemerland duidelijk van strategisch belang in zijn strijd tegen de Waterlanders en de Westfriezen. Laatstgenoemden probeerde hij namelijk aan zijn gezag te onderwerpen en deze reageerden daarop met strooptochten in ons waterrijke gebied. Een

werd per rol zeildoek zes gulden weefloon betaald en een rappe werker kon één rol in de week produceren. Bij ziekte werd uiteraard niets uitbetaald. Wie van het weven moest leven, had dan ook meestal een armoedig bestaan.

Een veel gehoord weversliedje, op de maat van de heen en weer schietende spoel was dan ook als volgt:

*Geen geld, geen brood,
Gottegottegod wat een nood.*

De zogenaamde ‘rolmeters’ zagen er op toe dat een en ander goed verliep; of de fabrikanten de afgesproken hoeveelheid garen leverden en of de rollen de juiste lengte en breedte hadden. Een rol behoorde 33 meter lang te zijn en de breedte moest uit minimaal 900 draden bestaan. Probleem was dat het weven een zekere krimp te zien gaf van 3% en wie moest dat betalen? Er was een ‘Opper-meter’ met verschillende assistenten en zij werden door de Vroetschap benoemd om hun objectiviteit te garanderen.

Maar in de praktijk, zo leert de geschiedenis, liep het wel eens anders: In 1675 kwamen er bij de Heeren van Uitgeest klachten binnen van de zeildoekfabrikanten te Marken, die klaagden over de oneerlijkheid van de rolmeter. Besloten werd dat de rolmeter alle rollen moest over meten ‘zonder loon te genieten’. Dat een en ander onvoldoende effect had bleek uit het feit dat een maand later een nieuwe Rolmeter aangesteld werd te Marken en wel Cornelis Dircxen Joncker.

Zeildoekweverijen

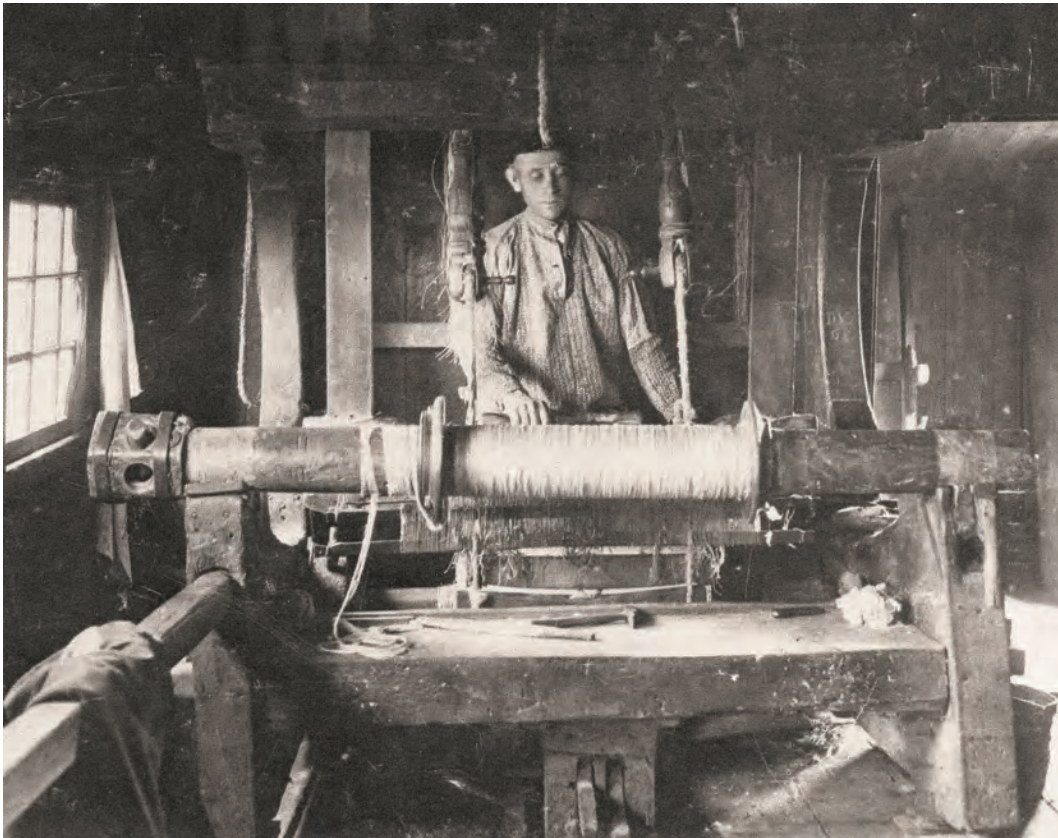
Door de Gouden Eeuw en de daarmee gepaard gaande ontwikkeling van de scheepvaart kenden De Zaanstreek en Amsterdam een enorme bloeiperiode. Het zorgde voor een grote toename van het aantal scheepswerven, molens en zeildoekweverijen. Die weverijen concentreerden zich voornamelijk in Krommenie en omgeving . Ook de inwoners van Marken-Binnen profiteerden hiervan en velen waren dan ook wever of hekelaar van beroep of hadden hierdoor een zeer welkome aanvulling op hun inkomen.

Zeildoek werd in die tijd van hennep gemaakt en allereerst dienden deze stengels te worden ontdaan van hun zaad en daarom werden ze ‘gebeukt’ in de molens aan de Zaan, de zogenaamde ‘hennepkloppers’. Vervolgens moest de hennep gehekeld te worden. Daartoe werden de vezels letterlijk ‘over de hekel’ gehaald: de hekelaar zat schrijlings op een bankje, voorzien van een aantal dicht bij elkaar geplaatste ijzeren pennen waarop hij bossen hennep sloeg en naar zich toe trok om ze zo te ontdoen van klei en onkruid. De ‘hekelhokken’ waren kleine schuurtjes, waar het bijna constant koud en stoffig was. De uitdrukking ‘ergens een hekel aan hebben’ is hiermee dan ook wel verklaard.

De schoongemaakte hennepvezels gingen vervolgens naar een zogenaamd ‘ziedhuis’, waar ze werden gekookt met potas (kalium) en loog. Het loog was nodig om wit (althans zo veel mogelijk ontkleurd) garen te krijgen omdat het dan een betere prijs opbracht. Uit de zo ontstane brij werd het garen gesponnen met een groot wiel, het ‘drijl wiel’ (het zogenaamde garenwinden). Vervolgens werd het garen nog nagespoeld in de sloot en te drogen gehangen aan garenstokken. In tegenstelling tot het weven werden bij de bezigheden in en rond het Ziedhuis veelal vrouwen ingeschakeld. Als het garen droog genoeg was, dan was het eindelijk zo ver dat de wever aan de gang kon gaan. De meeste wevers waren ‘thuiswevers’: ze hadden aan hun huis een klein schuurtje waar precies een weefgetouw in paste. In de tijd van Jacob Jonker

Had Marken-Binnen in de hoogtijdagen van de zeilvaart maar liefst vijf zeildoekweverijen en velen die thuis werkten, rond 1850 was het zo goed als voorbij; hennep werd vervangen door katoen, wat fraaier was en meer waterdicht en ook werd windkracht steeds meer vervangen door stoom als energiebron voor de schepen. Zo begon de grote zeilvaart langzaam tot het verleden te behoren.

6
ZO WERD ER DOOR VELE
AGRARIËRS IN MARKEN-BINNEN
DETIJDS WAT BIJVERDIEND,
MET EEN WEEFGETOUW IN EEN
KOUD EN TOCHTIG SCHUURTJE.

Rolreder Jan Besse

In 1718 woont te Marken-Binnen de rolreder (zeildoekfabrikant) Jan Besse. Hij is een vooraanstaand man want hij is tevens poldermeester van het Markerveld, molenmeester van de polder Het Woud, armenvoogd van het dorp en hij heeft aandelen in hennepkloppermolens. Zijn dochter trouwt met Sijbrand Kaars, een telg van de latere firma Kaars-Sijpestijn die een vooraanstaande rol speelt in de zeildoekproductie. In 1740 verdiende Jan Besse maar liefst twee duizend gulden met zijn rolrederij, een vorstelijk bedrag!

Ontstaan van de Starnmeerpolder (1643)

In de 'Gouden' (17^e) eeuw veranderde het landschap van Noord-Holland opnieuw ingrijpend. Rijke handelslieden uit o.a. Amsterdam en de Rijk belegden hun geld namelijk graag in de droogmaking van de Noordhollandse meren omdat de kleibodem daarvan goede landbouwgrond zou kunnen opleveren. Zo kwam in 1643 de Starnmeerpolder, grenzend aan Marken-Binnen, gereed.

Ruim daarvoor werden achtereenvolgens de Beemster (1612), de Purmer (1623), de Wormer (1626) en de Schermer (1635) drooggemalen. Met name bij de Beemster was dit profijtelijk geweest want door de goede koolzaadopbrengsten was men al met één jaar uit de kosten! Het Alkmaardermeer (of Langemeer) bleef echter als waterplas behouden omdat de zanderige bodem ongeschikt was voor landbouw. De centrale persoon bij de droogmakingen was molenaarszoon Jan Adriaanszn. Leeghwater uit de Rijk. Deze maakte de berekeningen en hield ook het toezicht bij de uitvoering. Door deze ingrepen werd de oppervlakte van het boezemwater (de berging van het uitgemalde polderwater) echter sterk verkleind. Daarom waren in samenhang met de droogmaking van de Schermer al de Markervaart (1632) en de Nauernasche vaart gegraven om het overtollige water sneller naar het IJ bij Nauerna te kunnen loodszen. Maar deze maatregelen waren nog niet voldoende want het 'oude land', waaronder ook de Markerpolder, kwam

7
DE KAART VAN DE PAS VERKAVELDE
STARNMEERPOLDER (1643).
RECHTSBOVEN ZIJN DE VIER MOLENS
INGETEKEND DIE DE POLDER DROOG
MAALDEN. MARKENBINNEN HEETTE
TOEN NOG 'MARCKEN'.

dikwijls onder water te staan. De Marker boeren klaagden dan ook veelvuldig bij de bestuurders. Veel gehoor vonden ze echter niet, totdat Leeghwater voor ze in de bres sprong en een brief schreef die indruk maakte.

De regenten van De Rijk verwierven in 1632 het octrooi om de Starnmeer te mogen bedijken en hoopten daarmee inkomen te verwerven voor de kerk en de armen. Leeghwater begon in 1633 met het opmeten en in 1636 werden vervolgens de ringdijk en ringsloot aan de oostkant aangelegd. Met de aanleg van de ringvaart aan de westkant ontstonden echter de problemen. De Rijk had namelijk een overeenkomst met Alkmaar (moeten) sluiten waarin stond dat het met geen enkele werkzaamheid kon aanvangen zonder toestemming van deze stad. En Alkmaar eiste dat de ringvaart aan de westkant, in verband met de uitwatering, flink breed zou zijn. Ook wilde ze dat daarmee een goede vaarverbinding met Amsterdam zou blijven bestaan. Dit verhoogde de kosten van het project echter zodanig dat De Rijk zich noodgedwongen moest terug trekken en Leeghwater, de aanstichter van het plan, naar Amsterdam vertrok. De droogmaking liep daarmee gevaar. De belangrijkste ingelanden van Hoorn, Enkhuizen, Purmerend, Monnickendam en de Amsterdamse familie Pauw traden daarom naar voren en zetten het project voort als particulier initiatief. Ook zij hadden echter aan Alkmaar een taaie partner en konden slechts na het sluiten van een compromis de ringvaarten voltooien.

Op 1 oktober 1642 begonnen vier molens uiteindelijk met het droogmalen van het Starnmeer. Twee van die molens waren uitgerust met de toen pas uitgevonden vijzel. Ongeveer een jaar later, op 27 augustus 1643, was het meer droog en werd het nieuwe land verkaveld en middels loting toegewezen in het raadhuis van De Rijk. De Amsterdamse familie Pauw bezat meer dan een kwart van de polder en had een groot aandeel gehad in het welslagen van deze dure onderneming: De kosten waren uiteindelijk f720,- per morgen (0,8 hectare).

Om de Markerpolder kwam vervolgens een dijk (‘de Kaai’) om te voorkomen dat het water van het oude land in de lager gelegen nieuwe polder zou stromen. Tevens werd er een sluisje gebouwd om voor de scheepvaart vanuit de Markerpolder het niveauverschil met de Markervaart te overbruggen. Marken-Binnen lag nu weliswaar veilig achter dijken, maar langdurige regenval zorgde binnen de polder voor veel wateroverlast. Als oplossing daarvoor werd in 1651 bij het dorp watermolen ‘de Spin’ gebouwd.

De Bewoners

Marken-Binnen was zoals gezegd aanvankelijk een gehucht met een gering aantal boeren en vissers. Door de Gouden Eeuw groeide de werkgelegenheid zodanig dat het inwonertal verdubbelde, waarna het later echter weer halveerde door het einde van de zeildoekproductie. Tot 1970 bleef het echter boven alles een dorp van pure arbeiders.

Niet alleen door de eerder gememoreerde activiteiten op het gebied van de zeildoekfabricatie maar ook door werkgelegenheid op het gebied van de haringvisserij en de walvisvaart. Zo voeren een aantal Markers rond 1650 op een haringbuis en werden toen gevangenomen door een Schotse kaper. Ze belandden na de nodige omzwervingen uiteindelijk in Schotland en werden daar enige jaren vastgehouden. Tot hun grote geluk konden ze echter in 1653 gezond weer huiswaarts keren. Rond 1835, toen er weer een einde kwam aan de productie van het zeildoek ging het dorp qua omvang weer terug naar het oude niveau. Het aantal bewoners bleef daarna lange tijd stabiel. Woningen werden er bijna niet bijgebouwd en kinderen die trouwden verlieten veelal het dorp.

Dat bleef zo tot 1970. De meesten hadden toen inmiddels een auto en waren zo mobiel dat verder reizen voor het werk mogelijk was en ze toch in het dorp konden blijven wonen. Daarnaast was bij de meer welgestelde mensen de behoefte ontstaan om ‘buiten’ te gaan wonen en zij vonden Marken-Binnen een aantrekkelijk plaats, dicht bij de Zaanstreek en Amsterdam. Zo ontstond vlak bij de ingang van het dorp een nieuwbouwwijk en het aantal woningen is sindsdien meer dan verdubbeld. Daarmee nam het aantal inwoners niet evenredig toe; had een gemiddeld gezin rond 1900 vier kinderen, nu zijn dat er minder dan twee. Dat is ook mede de reden waarom ondanks deze uitbreiding de lagere school in 1995 zijn deuren moest sluiten.

JAAR	INWONERS
1600	40
1700	80
1825	30
1900	50
1970	50
1995	100
2012	130

9
HET BRIEFJE DAT IN 1958
VOOR HET RAAM VAN DE
KRUIDENIERSWINEL HING
MET DE UITSLAG VAN DE
VERKIEZINGEN.

Provinciale Staten 26 Maart 1958.		
1	P.v.d.A.	43
2	K.V.P.	11
3	C.P.N.	2
4	V.V.D.	15
5	A.R.	4
6	C.H.U.	4
7	P.S.P.	1
8	G.P.V.	—
9	S.G.P.	2
ONGELAIK		6
		110

8
WATERMOLEN ‘DE SPIN’

10
KASTELEIN ARIE NOLTEN,
DIE ZONDER PARDON
DIEGENE OPHAALEN DIE
NOG NIET GESTEMD HAD.

Politieke keuze's

Kerkelijkheid was in vroeger eeuwen algemeen, zo ook in Marken-Binnen. Het kerkje was meer dan eens het verzamelpunt van drukbezochte streekdiensten. Zo namen er in 1791 maar liefst 88 lidmaten deel aan het Heilig Avondmaal. Onder invloed van de industriële ontwikkeling en de naburige ‘rode Zaanstreek’ veranderde dit eind 19^e eeuw echter drastisch. In plaats van Gods akker te bewerken, verrichtten de Marker mannen hun arbeid nu in stoffige fabrieken langs de Zaan. De fabrieksdirecties, zoals van Wessanen, probeerden op hun manier om de arbeiders aan zich te binden door reisjes, feestjes en een eigen ontspanningsgebouw. De kerkgang werd echter minder en minder en ook in het stemgedrag kwam de veranderde gezindheid duidelijk tot uiting: bijna iedereen (70%) stemde socialistisch (PVDA) En diegenen die dat niet deden, die kon je in het dorp zo aanwijzen. De middenstanders die stemden VVD en zij die nog wél de kerk bezochten gaven de christelijke partijen hun stem. Stemmen was tot 1970 verplicht en cafébaas Arie Nolten ging tegen de tijd dat de stembus ging sluiten met stevige hand het dorp rond om de mensen op te halen die in gebreke waren gebleven. Alleen oud-NSB-ers mochten een periode niet meer stemmen. Heel erg geheim ging het er overigens niet altijd aan toe in het stemlokaal: vrouw Reyne, die achteraan in het dorp woonde, troonde altijd haar licht gehandicapte dochter mee, zette haar in het stemhokje naast haar en brulde: ‘Griet, je weet het hé: CHU!’ Vanaf de zeventiger jaren kwam er echter ook in het stemgedrag een kentering. Veel in de verouderde fabrieken werd geautomatiseerd en dé fabrieksarbeider bestond niet meer. Er kwam welvaart en scholing voor iedereen. Daarbij werd Marken-Binnen steeds meer een forensendorp waar de hoger-opgeleiden hun rust vonden. De VVD voer er wel bij en de PVDA verloor, zoals ook landelijk het geval was, heel veel terrein.

Bestuurlijk

Marken-Binnen behoorde dan wel sinds de 16^e eeuw officieel bij Uitgeest, de grote afstand en de slechte bereikbaarheid ten opzichte van elkaar maakten dat er meerdere malen ideeën waren om het dorp bij een andere gemeente te voegen: zo zijn er in 1940 plannen om het in te delen bij een nieuw te vormen agrarische gemeente, waarbij Jisp centraal staat. De Markers voelen er echter niets voor. Ze worden heel wat enthousiaster als Wormerveer midden jaren zestig het dorp wil annexeren. Deze gemeente belooft ze nieuwbouwwoningen en qua voorzieningen is het ook heel wat dichterbij. Uitgeest wil er niets van weten maar komt onder druk van de onstane situatie nu wel met een nieuwbouwplan. Ook weet onderwijzer Dijkstra in 1968 te bewerkstelligen dat er een ‘Contactcommissie’ komt, die -direct gekozen door de inwoners- de belangen van de dorpsbewoners behartigt richting het gemeentebestuur van Uitgeest. Mede door de inspanningen van deze commissie wordt de nieuwbouw begin jaren zeventig ook echt gerealiseerd. Daarnaast komt er in in 1986 zowaar aansluiting op het aardgasnet én –niet onbelangrijk- een veilige oversteek voor de kinderen middels een fietstunnel.

In het kader van de gemeentelijke herindeling wordt het dorp per 1 januari 1993 uiteindelijk toch onderdeel van een andere gemeente, namelijk Graft-de Rijp. Juist nu staat de bevolking niet te trappelen voor een overstap want het contact met Uitgeest is beter dan ooit en daarbij vindt Graft-de Rijp de Contactcommissie een overbodige instelling. Echter, men gunt toch de nieuwe moedergemeente het voordeel van de twijfel en na ongeveer 400 jaar wordt de officiële band met Uitgeest verbroken!

11
DE NIEUWBOUWACTIVITEITEN
KREGEN BEGIN JAREN ZEVENTIG
EINDELIJK GESTALTE. DE
SCHOOL LINKS (HET HUIDIGE
TREPPUNT) IS HIER KLAAR,
MAAR VERDER IS HET NOG EEN
WOESTENIJ (1971).

12
HET WEILAND BIJ DE INANG
VAN HET DORP VÓÓR DE
BOUWACTIVITEITEN. DE
STROOMVOORZIENING GING
TOEN NOG BOVENGRONDS (1968).

De Veerman

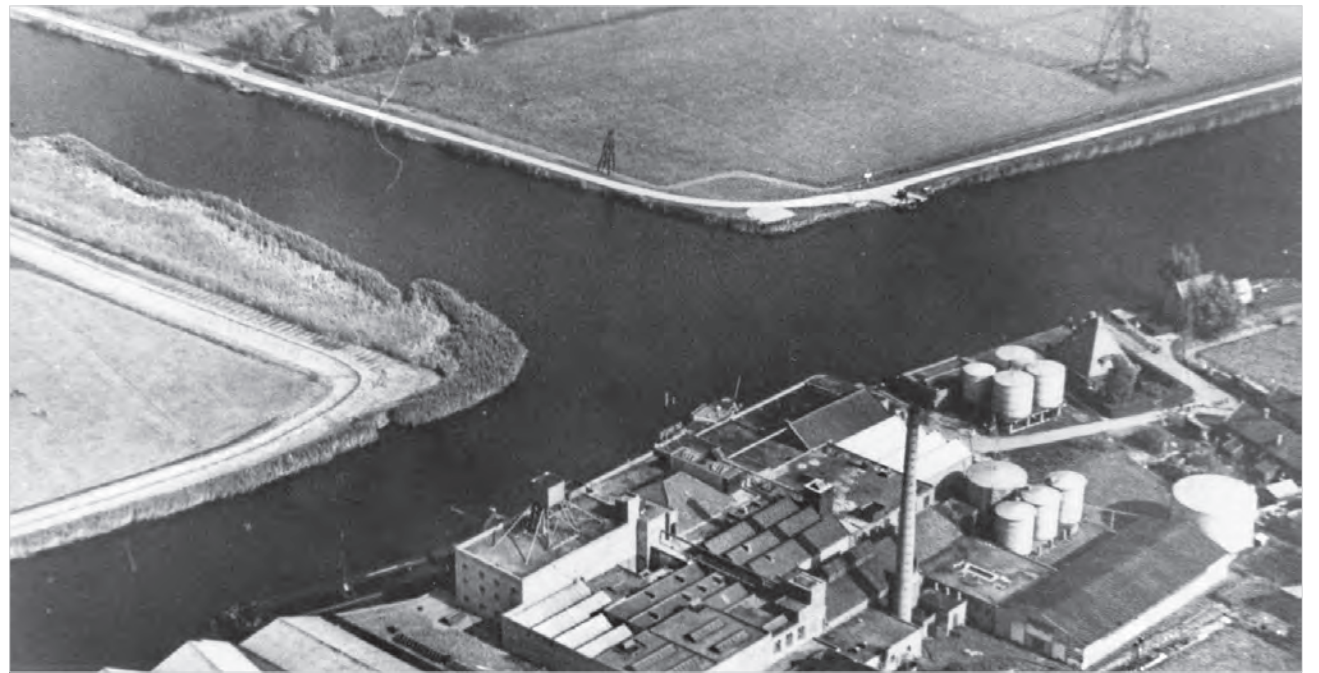
Marken-Binnen was –samen met de Starnmeerpolder- lange tijd als het ware een eiland. Omgeven door Markervaart, Tapsloot, Noordhollands Kanaal en Knollendammervaart waren het de (pont)veren die zorgden voor verbinding met de omgeving. De pontbaas diende er bij storm en vorst maar voor te zorgen dat iedereen aan de overkant kwam. Dat viel niet altijd mee.

Een van die veren was de verbinding tussen Knollendam en Marken-Binnen, over de Tapsloot. Deze nam een aanvang op 22 maart 1644. Ten gevolge van de droogmaking van de Starnmeer werd dit water namelijk onderdeel van de vaarroute tussen de Zaanstreek en Alkmaar en de gemeente Uitgeest verzocht bij het ‘Hof van Holland’ om een veer te mogen oprichten, een veerhuis te timmeren en een veerman aan te stellen. Dit werd toegestaan, voor een pachtsom van 3 ponden (*f*18,-) jaarlijks. De pacht werd steeds voor zes jaren verlengd. Tot 1822 bracht de veerman alleen hen die te voet waren met zijn kleine boot, roeiend naar de overkant. Hij ontving dan overdag twee duiten (5 cent) per persoon. Na zonsondergang kreeg hij zes duiten en als de molens ‘geswigd’ gingen het dubbele. Kerkgangers daarentegen moest hij voor half geld vervoeren. Van alle verdiensten moest hij jaarlijks *f*6,- afdragen aan de ‘Ambagtsheerlijkheid van Uitgeest’. De veerman had een beschermd beroep; bepaald was dat niemand anders een persoon mocht overzetten op straffe van een fikse boete. Deze regels waren niet overbodig blijkens een bericht uit 1661: ‘De Schout en de Dienaren zullen worden gebruikt om Jan Vreecken te beletten de veerman van de Knollendammervaart te hinderen’.

In 1822 werd de roeiboot vervangen door een veerpont. In dat jaar werd namelijk het voetpad tussen Knollendam en Wormerveer verbreed tot een pad waar ook rijtuigen gebruik van konden maken. De belangrijkste weg bleef echter de vaarweg. Mensen, dieren en goederen werden met vele soorten vaartuigen in de waterrijke omgeving verplaatst. De hoeveelheid werk van de veerman of ‘pontbaas’ nam nu aanmerkelijk toe en zeker ‘s winters had hij een zware taak. Hij werkte onregelmatig en diende beschikbaar te zijn van ‘s morgens 6 tot ‘s avonds 11 uur, waardoor hij voortdurend slaap tekort kwam. ‘s Winters baarde de dikte van het ijs hem zorgen: soms was het liefst 50 cm dik en desondanks had hij maar te zorgen dat de pont in de vaart bleef. Vaak was dat onmogelijk en dan kon hij veel hinder ondervinden van groepjes arbeiders, die weigerden om naar hun werk te gaan als het pontje niet voer.

Zij stonden aan de overkant dan soms uren te joelen en te schreeuwen. Een der arbeiders waagde het op een keer om in de duisternis van de vroege morgen het ijs over te steken maar hij had te laat de vaargeul in de gaten en ging kopje onder. Pas na een kwartier kon hij met veel moeite uit het ijs worden bevrijd. Vele arbeiders gingen in die tijd te voet naar hun werk en legden soms wel dertig kilometer per dag af. Daarnaast kon mist voor gevaarlijke situaties zorgen. Ook de laatste pontbaas, Jan Nat, beleefde daardoor hachelijke avonturen: “Er lag op een keer een dunne laag ijs op de Tapsloot en er hing een dikke mist. Net toen ik bezig was de kabel na te gaan die op het ijs lag, voer er een boot, die ik niet had zien aankomen, tegen de kabel op. Die brak toen echt als een luciferhoutje. Een andere keer kwam er met dikke mist onverwacht een boot links de bocht om terwijl ik net bezig was om over te varen. De kabel kreeg zo’n geweldige duw van het schip, dat de passagiers van de pont languit op de bodem lagen en stukken van de lier meters ver weg vlogen. Gelukkig raakte er niemand gewond.”

13
DE OVERSTEEKPLAATS VAN DE
PONT, WAAR MARKERVAART
EN TAPSLoot SAMEN KOMEN.
RECHTSONDER OLIEFABRIEK ‘DE
VREDE’, GESLOOPT IN 1995.
LINKSBOVEN DE BOERDERIJ VAN DE
FAMILIE KOSTER (1950).

December 1955 kwam er een einde aan al deze ongemakken en aan een stukje romantiek. In de plaats van de veerpont kwam de Beatrixbrug. Drie dagen voor kerstmis maakte het met vlaggetjes versierde pontje zijn laatste overtocht. Onder leiding van pontbaas Jan Nat trokken de notabelen, waaronder de burgemeester van Uitgeest, het naar de overkant. Vervolgens stonden de schoolkinderen (en vele volwassenen) van Marken-Binnen en Knollendam aan weerszijden van de te openen brug opgesteld. Na het verbreken van twee linten -wat de nodige moeite kostte- ging de brug neer en kon men elkaar de hand schudden. Een feestelijk samenzijn in café de Zwaan (Knollendam) bekrachtigde daarna de nieuwe verbinding.

14
ONDER HET TOEZIEND
OOG VAN PONTBAAS JAN
NAT (MET ZIJDEN HOGE
HOE) TREKKEN ENKELE
NOTALEBEN HET MET
VLAGGETJES VERSIERDE
PONTJE VOOR HET LAATST
NAAR DE OVERKANT
(22 DECEMBER 1955).

Lama's en voetbal

De eerste boerderij langs de Markervaart heeft in de loop der jaren een zeer gevarieerde -en ook onorthodoxe- bestemmingen gekend. Dat lag niet aan de familie Koster, die er meer dan honderd jaar een degelijk boerenbedrijf had.

De gegoede boerenfamilie Koster uit de Beemster kocht in 1857 deze uit de 17e eeuw stammende boerderij 'De Goetheyt' geheten. Onfortuinlijk genoeg brandde de stolp tweemaal af en kreeg na de laatste brand in 1902 de naam 'Geestzicht'. Ze hadden een eigen kaasmakerij tot er in de jaren twintig in Knollendam een kaasfabriekje verscheen. De Koster's vonden één stolp niet genoeg en bouwden een tweede stolp voor de opslag van hooi, paarden en schapen. In verband met een betere bereikbaarheid van zijn land liet Piet Koster uiteindelijk op een steenworp afstand een nieuwe boerderij aan de Starnmeerdijk bouwen en verkocht het geheel in 1969.

Henny Tromp uit Krommenie was de nieuwe eigenaar. Een ondernemende man en o.a. eigenaar van bar/dancing La Bamba.

Vanwege zijn liefde voor het voetbal liet hij naast de boerderij een officiële voetbalveld aanleggen en creëerde kleedkamers in de voormalige paardenstal. Vooral in de nazomer, wanneer vele clubs tegelijk wilden oefenen en de eigen velden opnieuw ingezaaid waren, maakten de Zaanse verenigingen graag gebruik van deze locatie. Dit was pas mogelijk wanneer de vaste bewoners, een kudde schapen, met zachte hand verwijderd was. Toeschouwers genoeg trouwens. Naast genoemde kudde, die aan de overkant van de sloot het gedraaf aanschouwde, waren er ook vele passerende fietsers die afstapten en genoten in de avondzon. Tenminste, als de chagrijnig ogende lama's (een andere hobby van pretboer Tromp) aan de overkant van de smalle sloot je niet in het gezicht spuugden! Na Henny Tromp kwam het in handen van de heer Tock, die handelde in speelautomaten. Dus werd met name de tweede stolp nu omgebouwd tot reparatieplek voor gokkasten. Naderhand, zo gaat het gerucht, zouden er zelfs ook nog Poolse dame's hun diensten aangeboden hebben. Dat hadden de koeien en schapen die er destijds stonden toch niet kunnen denken.

Aan al deze wisselende bestemmingen kwam in 1997 een abrupt einde toen René Tromp (zoon van Henny) het initiatief nam om de twee stolpen op te splitsen in vijf woningen en er ook zelf een van betrok.

15
HET DOOR HENNY TROMP
AANGELEGDE VELD NAAST
DE OUDE STOLPBOERDERIJ.
'S AVONDS WAS HET AAN DE
VOETBALLERS MAAR OVERDAG
WAANDEN DE SCHAPEN ZICH ER
VOOR EVEN CRUYFFIE. (1979)

Niets betrouwbaarder dan de trekschuit

In een klein boerderijtje, vlak voor de molen, woonde rond 1850 Wijbrand Groot. Deze had al op jonge leeftijd van vader Sijbrand het 'jagen' geleerd: het begeleiden van het paard dat de trekschuit trok. Menig dorpeling maakte er gebruik van want het was een goedkope en betrouwbare manier van vervoer. Het paard was stipt en trouw!

Gewoonlijk zat Wijbrand daarbij óp het paard en droeg een hoorn bij zich waarmee hij andere schippers en brugwachters kon laten horen dat hij er aan kwam. Hij moest erop toe zien dat het paard met een rustige, vaste tred liep en liet daarom een nieuw paard eerst met een ervaren paard meelopen. Het paard liep zo'n twintig meter voor de schuit uit, wat noodzakelijk was om de hoek die de lijn met het jaagpad maakte zo klein mogelijk te houden. Anders zou de schuit teveel naar de kant getrokken worden. Een tegemoetkomende schuit gaf